

SPREUKEN

Inleiding deel 4

Wijsheid kiest wat werkelijk waardevol is en houdt rekening met de gevolgen op lange termijn.

GELEZEN UIT

Herziene Statenvertaling

BELUISTER OF BEKIJK

versvoorvers.org/spreuken/inleiding-deel-4

BELUISTER OF BEKIJK

Inhoud

1	Kenmerken en brede toepassing van spreuken	3 min	4
2	Vergelijkingen die tot nadenken aanzetten	2 min	5
3	Wijsheid bepaalt wat werkelijk waardevol is	2 min	6
4	God erkennen en Hem werkelijk zoeken	3 min	7
5	Aardse doelen en geestelijke vervulling	4 min	9
6	Gerechtigheid als hoogste investering	2 min	11
7	De waarde van de vreze des Heeren	4 min	12
8	Wat de vreze des Heeren inhoudt	4 min	14
9	Vreze en wijsheid boven rijkdom	2 min	16
10	Nederigheid en zelfbeheersing	3 min	17
11	Wie zijn geest niet beheerst	2 min	19
12	Een vredig huis en een goede partner	4 min	20
13	Godvruchtige wijsheid kiest het beste doel	2 min	23
14	Uitgestelde bevrediging en vooruitkijken	4 min	23

15	Het bittere einde van seksuele zonde	2 min	25
16	Plezier afwegen tegen de gevolgen	3 min	26
17	Luisteren naar raad voor later	2 min	28
18	Rehabeams dwaze raad en eeuwig perspectief	3 min	29
19	De gevaren van snel verkregen rijkdom	2 min	31
20	Wijsheid kijkt naar de toekomst	4 min	32
21	Luister eerst naar het hele verhaal	2 min	35
22	Goede behandeling bouwt trouwe relaties	4 min	36
23	Keuzes maken met het einde voor ogen	2 min	38
	Om verder te lezen		39

1

Kenmerken en brede toepassing van spreuken

We gaan verder met onze bespreking van het boek Spreuken. Ik heb je enkele kenmerken verteld van Spreuken als genre: wat een spreuk is, wat die probeert te bereiken en wat niet.

De spreuken in het boek Spreuken bevatten, zoals we hebben gezien, lessen die door waarneming zijn geleerd. Een wijs man neemt de wereld om zich heen waar: de natuur, de menselijke natuur, hoe dingen uiteindelijk werkelijk aflopen, kenmerkende manieren waarop Gods voorzienigheid werkt, en de oorzaken en gevolgen van bepaalde dingen die andere mensen misschien ontgaan. Dat is het verschil tussen een wijs man en een dwaas: een wijs man merkt deze dingen op. Salomo was een wijs man. Hij merkte deze dingen op en legde ze vast. Hij hoopte dat zijn zoon ze zou opmerken, en daarom wijst hij hem erop.

We hebben gezegd dat de spreuken algemeenheden zijn, geen universele waarheden. Het zijn dingen die niet in elk geval waar zullen zijn, maar in de meeste gevallen wel. Omdat ze niet altijd waar zijn, kunnen ze soms op gespannen voet staan met andere dingen die niet altijd, maar wel vaak waar zijn. We hebben gezien dat er principes zijn die met onderscheidingsvermogen moeten worden toegepast. Soms antwoord je een dwaas naar zijn dwaasheid, soms doe je dat niet. Er zijn regels voor bepaalde situaties die niet van toepassing zijn op andere situaties, en ook dat wordt in deze spreuken waargenomen. Soms is er flexibiliteit. Wijsheid vraagt niet altijd om precies dezelfde reactie op dingen. Toch zijn er principes die bepalen wat wel en wat geen wijze reactie is.

Vaak worden de spreuken geformuleerd met betrekking tot één bepaald, specifiek ding. Maar dat ding zelf is een voorbeeld van een algemeen principe, een bredere categorie van dingen die in zekere zin onder de oppervlakte van dezelfde spreuk kan liggen. Wanneer hij zegt:

Hebt u honing gevonden, eet dan tot u genoeg hebt, anders raakt u er oververzadigd door en spuwt u het uit.

SPREUKEN 25:16

dan is het duidelijk dat dit idee op veel situaties van toepassing is. Te veel van iets goeds kan uiteindelijk juist iets worden wat niet goed is. Dat geldt op veel verschillende gebieden, niet alleen voor honing.

Persoonlijk denk ik dat wanneer zo'n spreuk wordt gegeven, die duidelijk een waarneming doet die waar is voor het eten van te veel honing of te veel zoetheid. Maar ik denk dat dit bewust als model wordt genomen voor een breed scala aan dingen in het leven die weliswaar goed zijn, maar niet goed zouden zijn als je ze zonder mate kreeg. Dit soort spreuken kan vaak veel breder worden toegepast dan alleen op de bijzonderheden die in de uitspraken worden genoemd.

2

Vergelijkingen die tot nadenken aanzetten

We hadden het over verschillende vergelijkingen, die heel gebruikelijk zijn in de spreuken. 'Zoals X, zo is ook Y' is een heel gebruikelijke structuur voor een spreuk. Vaak maakt Salomo vergelijkingen die niet voor de hand liggen, alleen al om te laten zien hoe wijs hij is. We lazen in Jozua hoe God het water van de Jordaan tot stilstand bracht. Daar staat dat het was zoals toen Hij de Rode Zee scheidde. Dat is niet zo moeilijk waar te nemen. Dat is een voor de hand liggende vergelijking. Het tot stilstand brengen van het water van de Jordaan lijkt op het scheiden van de Rode Zee. Het is een vergelijking die niemand kan missen. Het is duidelijk een herhaling van iets wat er sterk op lijkt.

Maar Salomo kiest dingen die niet zo voor de hand liggen, zoals:

Een mooie vrouw zonder inzicht is een gouden ring in een varkenssnuit.

SPREUKEN 11:22

of:

Zoals zure wijn voor de tanden en rook voor de ogen, zo is de luiaard voor wie hem ergens opuit sturen.

SPREUKEN 10:26

Bij deze spreuken moet je werkelijk even nadenken om te begrijpen waarom het zo is. Maar wanneer je erover nadent, kun je begrijpen wat hij zegt. Juist het feit dat het niet meteen aan de oppervlakte ligt en nadenken vereist, maakt misschien deel uit van de strategie. Je zou iets wat volkomen voor de hand ligt kunnen lezen en het onmiddellijk weer vergeten, juist omdat het zo voor de hand lag. Maar wanneer je op iets stuit en zegt: 'Ik begrijp niet hoe dat waar kan zijn', blijf je erbij stilstaan. Het brengt je ertoe erover te mediteren. Het brengt je ertoe het te overwegen, en daardoor raakt het dieper in je gedachten gegrift.

3

Wijsheid bepaalt wat werkelijk waardevol is

Een van de belangrijkste dingen die je steeds opnieuw in Spreuken zult tegenkomen, gaat uit van wat ik eerder zei: wijsheid is het vermogen om vast te stellen welk einddoel wenselijk is, en ook wat de beste handelwijze is om dat doel te bereiken. Ik zou eenvoudig zeggen dat dit de algemene definitie van wijsheid is, of we het nu hebben over goddelijke wijsheid of wereldse wijsheid. Het is het vermogen om te weten wat je werkelijk zou moeten nastreven en welke stappen je moet zetten om dat waardevolle doel te bereiken.

Spreuken probeert vaak duidelijk te maken wat werkelijk waardevol is en wat iemand werkelijk zou moeten nastreven. Want het is duidelijk — en de Schrift brengt dit uitvoerig naar voren — dat de mensheid niet altijd waardeert wat goed voor haar is en niet altijd waardeert wat haar eeuwig voordeel oplevert.

In Jeremia hoofdstuk 9, ik denk vers 23, zegt God:

Zo zegt de HEERE: Laat een wijze zich niet beroemen op zijn wijsheid, laat de held zich niet beroemen op zijn sterkte, laat een rijke zich niet beroemen op zijn rijkdom.

JEREMIA 9:23

Wijsheid, opleiding of de reputatie slim te zijn is iets waarop mensen zich vaak zullen beroemen. Dat is een doel dat ze voor zichzelf zullen nastreven. Of macht, bekwaamheid, het vermogen—

—om anderen te overheersen—misschien politieke macht of militaire macht, of sportieve prestaties. Mensen beroemen zich daarop. Of op rijkdom. De Bijbel zegt dat de man die wijsheid heeft, zich niet op zijn wijsheid moet beroemen. Als hij macht heeft, moet hij zich daar niet op beroemen. Hecht niet zo veel waarde aan deze dingen, aan rijkdom en al die dingen waaraan mensen wel waarde hechten. Maar wie zich beroemt, behoort te erkennen waarop het de moeite waard is zich te beroemen, namelijk dat hij Mij kent en begrijpt, zegt de Heere.

4

God erkennen en Hem werkelijk zoeken

Het is voor de mensheid dus niet altijd duidelijk wat waardevol is. Om te beginnen weten de meeste mensen niet dat er een God is. Of ze geloven wel dat Hij er is, maar ze geloven het niet sterk genoeg om veel verschil te maken in hun leven. Als je bijna iedereen dwingt een duidelijk antwoord te geven en vraagt: „Geloof je dat er een God is?“, dan beseffen ze dat Hij er waarschijnlijk wel is en dat daar goede bewijzen voor zijn. Het is waar dat we tegenwoordig veel meer van atheïsten horen dan vroeger. Maar wanneer er waar ook ter wereld opiniepeilingen worden gehouden, vormen ze

nog altijd een heel, heel kleine minderheid, en dat geldt natuurlijk vooral in Amerika. Waar ter wereld je ook opiniepeilingen houdt, je zult ontdekken dat slechts een piepklein, piepklein, piepklein deel van de menselijke bevolking zichzelf als atheïst zou omschrijven.

De grote meerderheid, de overweldigende meerderheid, gelooft, of zegt te geloven, dat er een God is. Maar als je kijkt naar de manier waarop ze leven, naar de waarden waardoor ze worden aangetrokken en naar de levensweg die ze kiezen, is het volstrekt niet duidelijk dat ze geloven dat er een God is. Of misschien geloven ze tenminste niet wat volgens de schrijver van Hebreeën noodzakelijk is om te geloven:

Zonder geloof is het echter onmogelijk God te behagen. Want wie tot God komt, moet geloven dat Hij is, en dat Hij beloont wie Hem zoeken.

HEBREEËN 11:6

In Hebreeën hoofdstuk 11 staat dat wie tot God wil komen, eerst in God moet geloven. De meeste mensen zouden zeggen dat ze dat punt hebben bereikt. Ze geloven dat er een God is. In Hebreeën staat dat hij moet geloven „dat Hij is” en „dat Hij beloont wie Hem zoeken”.

Er zijn mensen die hebben besloten dat God degenen beloont die Hem ijverig zoeken, maar zij besluiten dat de beloning gezondheid en rijkdom is. Dus sluiten ze zich aan bij gemeenten die hun verzekeren dat als ze God zoeken op de manier die de gemeente voorstelt, ze beloond zullen worden met gezondheid en rijkdom. Dat zijn dezelfde wereldse waarden die mensen zouden nastreven die niet in God geloven. Natuurlijk zouden ze gezondheid en rijkdom nastreven. Dat is geen spiritualiteit.

Wanneer de Bijbel zegt dat God degenen zal belonen die Hem ijverig zoeken, moeten we aannemen dat Hij hen zal belonen met wat zij ijverig zoeken. Ik zou erg teleurgesteld zijn als ik ijverig naar het ene zocht en beloond werd met iets anders, terwijl dat niet is wat ik zoek. Als ik God ijverig zoek, dan is de beloning waarop ik hoop dat ik God vind. Dat is de beloning.

Maar de gemiddelde mens kan zich niet voorstellen waarom dat nu zo aantrekkelijk zou zijn. „Wat heb ik aan God? Ik heb kinderen die ik te eten moet geven. Ik heb problemen in mijn leven. Ik wil zekerheid. Ik wil vrede. Ik wil comfort. Ik wil een goede gezondheid. Ik wil die dingen. Wat moet ik met een of ander etherisch, onzichtbaar, geestelijk iets?”

De meeste mensen hechten geen waarde aan God en zoeken Hem niet ijverig, omdat wat zichtbaar en tastbaar is voor hen veel werkelijker is. Het is duidelijk dat zij dingen als waarden voor zichzelf stellen die een of andere beloning of een of ander genoegen in deze wereld opleveren.

5

Aardse doelen en geestelijke vervulling

Wat mensen niet lijken te beseffen, is dat zij als geestelijke wezens zijn geschapen, anders dan de andere schepselen die God op aarde heeft gemaakt. Onze voornaamste behoeften zijn daarom geestelijk. Wanneer we dus aardse waarden en aardse doelen nastreven, stellen ze teleur, zelfs als we ze verkrijgen. Natuurlijk zijn de meeste mensen liever comfortabel, rijk en gezond, en hebben ze liever al die dingen dan al het tegenovergestelde, als alle overige omstandigheden gelijk blijven. Maar het interessante is dat niet alle overige omstandigheden gelijk zijn.

Wanneer mensen dingen nastreven die niet echt waardevol zijn, krijgen ze die uiteindelijk in handen en ontdekken ze dat die als stof tussen hun vingers doorglippen. Of ze ontdekken dat wat zij voor goudstof hielden, slechts zand is. Het heeft geen enkele werkelijke waarde, omdat de geestelijke kant van hun bestaan niet wordt bevredigd. Dat is het deel dat schreeuwt om bevrediging.

De wijze mens heeft geleerd vast te stellen welke dingen werkelijk waardevol zijn, en dat zijn dingen die verband houden met spiritualiteit. Het zijn dingen die verband houden met geestelijke wijsheid. Het zijn dingen die verband houden met verbonden zijn met God en een goede verhouding met God hebben.

Salomo wist heel goed, zoals hij in het boek Prediker vertelt, dat je vrijwel alles kunt nastreven waaraan mensen waarde hechten en het, in zijn geval, ook kunt verwerven. Het ironische is dat de meeste mensen die alles zoeken wat Salomo heeft uitgeprobeerd, niet echt de gelegenheid zullen hebben om het te verkrijgen. Mensen zouden misschien wensen dat ze zo veel vrouwen konden hebben als ze wilden, zo veel vrije dagen om feest te vieren als ze wilden, zo veel geld als ze wilden, of zo veel bewondering van het publiek konden krijgen als ze wilden. Ze kunnen het wensen en er misschien zelfs naar streven, maar heel weinig mensen zullen het krijgen.

Salomo had al die dingen binnen handbereik. Hij kon ze najagen, verkrijgen en beoordelen, en dat deed hij ook. Hij zei: 'Weet je wat? Dit is leeg. Het is niets dan leegte.' Zo beseftte hij dat er waardevolle dingen zijn die verschillen van wat mensen onder de zon waardevol zouden vinden. En het boek Spreuken, dat in een van de wijzere perioden van zijn leven is geschreven, vertelt ons soms wat waardevol is. Natuurlijk hebben wij allemaal in ons eigen leven een rangorde van waarden. Daarmee bedoel ik dat we sommige dingen waardevoller vinden dan andere. Er kunnen veel dingen zijn die we waardevol vinden. Het is niet zo dat we sommige dingen wel en andere dingen niet waardevol vinden, en dat er verder niets tussenin zit. De dingen die we waardevol vinden, plaatsen we in een rangorde van belangrijkheid. Sommige dingen zijn voor ons waardevoller dan andere, hoewel de dingen die niet de hoogste waarde hebben nog steeds waardevol zijn, en misschien waardevoller dan weer andere dingen.

Wat Salomo zijn zoon wil vertellen en meegeven, is waardering voor de dingen die werkelijk het beste zijn: de beste dingen, de hoogste waarden. Je kunt te laag mikken. Als je ernaar streeft president van de Verenigde Staten te worden, mik je veel te laag, terwijl je een kind van God zou kunnen zijn. Als je ernaar streeft toegang te hebben tot belangrijke mensen, mik je veel te laag, terwijl je toegang tot God zou kunnen hebben. Als je ernaar streeft dat alle mensen goed over je spreken, mik je veel te laag, want God zou goed over je kunnen spreken als je een andere weg insloeg.

Sommige dingen zijn waardevoller dan andere, en wanneer mensen God niet in hun denken betrekken, mikken ze doorgaans te laag. Wat ze ook nastreven, er is geen garantie dat ze het zullen verwerven. En zelfs als dat wel lukt, bewijst het dat ze de

verkeerde weg waren ingeslagen. Dan gaan ze op zoek naar het juiste, en meestal zijn ze daarbij net zo misleid als bij wat ze eerst zochten.

6

Gerechtigheid als hoogste investering

Jezus zei:

Zalig zijn zij die honger en dorsten naar de gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden.

MATTHEÛS 5:6

Je kunt honger en dorsten naar roem, rijkdom, geld, comfort, seks of wat je maar wilt, en er is geen garantie dat je tevreden zult zijn, zelfs niet als je het krijgt. Maar Hij zei dat als je hongert en dorst naar gerechtigheid, je die zult krijgen en erdoor verzadigd zult worden. Dat is wat werkelijk blijvende en eeuwige voldoening brengt.

Dat is iets waarop Jezus wijst, en die informatie ligt ten grondslag aan de dingen waarvan Salomo ons aanraadt ze waardevol te vinden. Heel vaak zegt hij dat het ene beter is dan het andere. Met andere woorden, hij brengt een rangorde van waarden in kaart. Beide genoemde dingen kunnen voor mensen waardevol zijn. Hij zegt niet dat het ene waardeloos is en het andere waardevol. Hij zegt dat twee dingen waardevol kunnen zijn, maar dat dit beter is. Als je je leven ergens in moet investeren, investeer het dan in wat het beste zal blijken te zijn.

We investeren allemaal. We hebben een bepaalde hoeveelheid levenstijd, en niet meer. We weten niet hoeveel, maar het is beslist een eindige hoeveelheid. Tijd, geld, mogelijkheden — daarvan is een eindige hoeveelheid. Iedere keer dat iets daarvan aan ons voorbijgaat, iedere keer dat er een dag voorbijgaat of we een deel van onze middelen hebben besteed, is het er niet meer. Je hebt het gedaan. Je hebt dat ene gebruikt. Het is een investering in iets. Het is óf een investering in ijdelheid, die aan het einde zegt:

Het is allemaal als najagen van de wind, óf het is een investering in iets wat werkelijk waarde heeft.

Salomo raadt zijn zoon aan wijs te zijn bij het kiezen van de hoogste waarden. Zelfs wanneer bepaalde dingen goed zijn, kan er iets anders zijn wat beter of zelfs het beste is. Veel van deze Spreuken zijn bedoeld om zijn zoon, en ook zijn lezer, er gevoel voor te laten krijgen dat er een rangorde van waardevolle dingen bestaat, en om helder na te denken over wat het beste is.

7

De waarde van de vreze des Heeren

Spreuken 15:16 zegt bijvoorbeeld:

Beter is weinig met de vreze des HEEREN, dan een grote schat met verwarring erbij.

SPREUKEN 15:16

Er is beslist niets mis mee om grote rijkdom te hebben, maar als je grote rijkdom hebt en je leven vol problemen zit, biedt je rijkdom maar weinig troost. Vraag het Howard Hughes, als hij hier zou zijn zodat we het hem konden vragen, of vraag het aan veel mensen die buitengewoon rijk zijn maar nooit een geslaagde relatie hebben gehad en geen echte vrienden hebben. Ze kunnen net als ieder ander ziek worden, hoe rijk ze ook zijn. Een leven kan vol problemen zitten die het op allerlei manieren ellendig maken, ongeacht hoeveel geld je hebt.

Maar als je ook maar weinig hebt en je hebt de vreze des Heeren, dan is de vreze des Heeren, zegt hij, waardevoller dan rijkdom. Je bent beter af. Je hebt gekozen voor wat van hogere waarde is: ervoor kiezen je leven te leiden in de vreze des Heeren.

Er zijn veel spreuken en psalmen en verzen in de Profeten over de vreze des Heeren. De uitdrukking ‘de vreze des Heeren’ is een zeer prominent thema in het hele Oude Testament. In Spreuken komt die vaak naar voren als iets van waarde. Wat is de vreze des Heeren? Het is geen zenuwachtigheid. Het is geen onzekerheid. Veel mensen

worden onzeker wanneer ze aan God denken. Ze zijn altijd bang dat Hij ontevreden zal zijn en dat Hij het vulluik onder hen zal wegtrekken, zodat ze aan hun nek zullen hangen tot ze dood zijn. Alsof Hij er alleen maar op wacht dat ze iets verkeerd doen, zodat Hij ze een klap kan geven. Zo zien ze God, en ze leven in doodsangst, onzekerheid en angst voor God.

En toch wordt ons in het Nieuwe Testament, in 1 Johannes, gezegd:

Er is in de liefde geen vrees, maar de volmaakte liefde drijft de vrees uit. De vrees houdt immers straf in, en wie vreest, is niet volmaakt in de liefde.

1 JOHANNES 4:18

Dat betekent dat we geen enkele angst ervaren als we in volmaakte liefde wandelen en werkelijk van God houden. Maar dat wil niet zeggen dat de vreze des Heeren in het Nieuwe Testament op de een of andere manier niet langer gepast is, want Jezus Zelf en Paulus en Petrus onderwezen allemaal de vreze des Heeren.

Jezus zei in Mattheüs 10 dat men niet bang moet zijn voor wie alleen het lichaam kan doden. Hij zei erbij dat Hij zou aanwijzen wie men wél moet vrezen: Hem Die na het doden van het lichaam ook de ziel in de gehenna kan verderven.

Jezus zei dus dat je God moet vrezen.

Paulus zei hetzelfde in 2 Korinthe, hoofdstuk 5. Hij zei:

Nu wij dus deze vrees voor de Heere kennen, bewegen wij de mensen tot het geloof; en voor God zijn wij openbaar geworden, maar ik hoop ook voor uw gewetens openbaar te zijn.

2 KORINTHE 5:11

Dat wil zeggen: we worden ertoe aangezet mensen te bekeren, omdat we de verschrikking van God kennen, de vreze Gods.

Petrus zei in 1 Petrus 1:17 dat wie God als Vader aanroept — Hem Die zonder aanzien des persoons ieder naar zijn werk oordeelt — de tijd van zijn vreemdelingschap in de vreze des Heeren moet doorbrengen.

In Openbaring 14 vliegt een engel door de hemel die aan de hele aarde het eeuwige Evangelie verkondigt en zegt: „Vrees God.”

Het Nieuwe Testament leert ons dus God te vrezen, maar hoe valt dat te rijmen met:

Er is in de liefde geen vrees, maar de volmaakte liefde drijft de vrees uit. De vrees houdt immers straf in, en wie vreest, is niet volmaakt in de liefde.

1 JOHANNES 4:18

Eén ding kunnen we zeggen: wat dit ook betekent, het kan niet in tegenspraak zijn met de hele leer van zowel het Oude als het Nieuwe Testament dat het gepast is God te vrezen. De vreze Gods moet dus iets goeds zijn, terwijl volmaakte liefde in een andere betekenis de angst uitdrijft.

8

Wat de vreze des Heeren inhoudt

Dit is wat de vreze Gods inhoudt: de vreze Gods is een gezond besef van het gevaar dat je loopt wanneer je op slechte voet met God staat. Iedereen die geen gezond besef heeft van de ramp die zich zal voltrekken als hij niet op goede voet met God staat, is een dwaas. Daarom is de vreze des Heeren het begin van de wijsheid.

Ik ben niet bang voor Chauncey, maar ik wil hem eigenlijk niet al te kwaad op me maken. Hij kan namelijk boksen en ik niet, en hij is groter dan ik. Er zijn hier niet veel mensen die groter zijn dan ik, maar hij is groter dan ik. Ik heb hem nog nooit echt boos gezien, maar ik denk niet dat ik dat wil. Dus zal ik daar niet voor zorgen. Ik ben niet echt bang voor Chauncey, maar ik heb een gezond respect voor het feit dat hij groter is dan ik. Als ik op slechte voet met hem stond, zou dat waarschijnlijk niet gunstig voor me zijn.

Ik ben niet bang voor het verkeer op de snelweg. Ik rijd voortdurend zonder erbij na te denken de snelweg op, maar dat komt doordat ik op goede voet met het verkeer sta. Ik rijd in dezelfde richting. De gedachte dat ik in een verkeerde verhouding tot het verkeer zou staan, is erg beangstigend. Het idee dat je per ongeluk via de afrit de snelweg oprijdt en tegen het verkeer in rijdt, zoals mensen dat in sommige films doen, is angstaanjagend. Je hart gaat echt bonzen wanneer je dat in een film ziet, wanneer ze tegen het verkeer in de verkeerde kant op rijden. Natuurlijk zou niemand dat in werkelijkheid kunnen doen, maar dat zijn speciale effecten.

Het punt is dat je weet dat het verkeer op de snelweg ontzagwekkend en angstaanjagend is als je er niet op goede voet mee staat. Als je dezelfde kant op rijdt als het verkeer, is er niets aan de hand. Je denkt er niet eens over na. Met andere woorden, je vreest dat je in een verkeerde verhouding komt te staan tot iets wat je gemakkelijk kan vernietigen. Je beseft het gevaar.

Maar juist omdat je dat beseft, zegt de Bijbel dat de vreze des Heeren mensen ertoe brengt zich van het kwaad af te keren. Omdat ik bang ben om op slechte voet met het verkeer te staan, denk ik: laat ik maar op goede voet met het verkeer blijven. Dan ben ik niet meer bang. Maar waarom blijf ik op goede voet staan? Omdat ik bang ben om niet op goede voet te staan. Die vrees voor het verkeer is het fundament dat mij de wijsheid geeft om niet de verkeerde kant op te rijden op de snelweg.

Ik moet mijn hele leven met die vrees leven, maar die maakt me niet bang, omdat ze me ertoe aanzet op goede voet te blijven. Wanneer ik op goede voet sta, voel ik geen angst. Maar als ik begin te overwegen om ermee op slechte voet te komen, dan is de reactie terecht angstig. Dat is wat de vreze des Heeren inhoudt.

Volmaakte liefde drijft het gevoel van angst uit, in die zin dat je, als je in liefde wandelt, op goede voet staat met God. Als je op goede voet staat met God, ben je niet bang voor Hem. Ik ben geen moment bang voor God. Ik kan me niet eens herinneren wanneer ik voor het laatst bang was voor wat God met mij zou gaan doen. Misschien kan ik het me wel herinneren, maar het is lang geleden. Ik zal je vertellen wanneer het was: toen ik niet echt deed wat juist was. Dan vrees je God. Door de vreze Gods wijk je van het kwaad.

De vreze Gods is iets gezonds en reins, en wordt in de Bijbel altijd aanbevolen. Er wordt gezegd dat je een dwaas bent als je haar niet hebt. Er zijn mensen die dwaas zijn. Er zijn mensen die duidelijk geen vreze Gods hebben. Soms is dat het voornaamste wat je over iemands gedrag kunt zeggen: diegene heeft geen vreze Gods. De Bijbel zegt dat zelfs over bepaalde mensen:

De vreze Gods staat hun niet voor ogen.

ROMEINEN 3:18

9

Vreze en wijsheid boven rijkdom

En net zoals wijsheid verkozen moet worden boven robijnen, zo moet de vreze Gods verkozen worden boven rijkdom. Daarom staat er in Spreuken, hoofdstuk 15, vers 16:

Beter is weinig met de vreze des HEEREN, dan een grote schat met verwarring erbij.

SPREUKEN 15:16

Dat wil zeggen, een klein beetje bezit, een klein beetje voedsel en kleding en de dingen die je nodig hebt. Als je een godvrezend man bent, ben je beter af dan een man die in moeilijkheden raakt omdat hij de vreze Gods mist, ook al heeft hij misschien veel spullen en geld. Hier worden twee verschillende waarden tegen elkaar afgewogen.

Wil je geld? Er is niets mis mee om geld te hebben. Het is iets waardevols. Met geld kan veel goeds gedaan worden. Er is niets mis mee om waarde te hechten aan geld, maar je moet meer waarde hechten aan de vreze des Heeren. De vreze des Heeren is beter dan rijkdom.

Er zijn veel van dit soort spreuken. In hoofdstuk 16, vers 16:

**Hoeveel beter is het verwerven van wijsheid dan bewerkt goud,
en het verwerven van inzicht is verkieslijker dan zilver!**

SPREUKEN 16:16

Dit is beter dan dat. Dit is een waarde die je boven die andere waarde moet stellen. Goud is prachtig. Eerlijk gezegd zou ik het niet erg vinden om er meer van te hebben, vooral nu. Goud is op dit moment erg duur en veel geld waard. Ik heb er niet erg veel van. Ik zeg niet dat het niet goed is. Het is alleen niet zo goed als wijsheid.

Als je moet kiezen tussen veel goud en geen wijsheid, zul je dat goud niet lang houden. Je weet wel: een dwaas is zijn geld snel kwijt. Het is beter om wijsheid en een klein beetje goud te hebben, en daardoor zul je uiteindelijk waarschijnlijk meer hebben, dan veel goud te hebben maar geen wijsheid. Als je dat doet, zul je het waarschijnlijk verkopen wanneer het 300 dollar per ons waard is, zoals ik deed, en je kans mislopen wanneer het 1.400 dollar per ons waard is. Het is dus beter om wijsheid te hebben dan goud. Hij zegt:

En inzicht krijgen is beter dan zilver kiezen.

Opnieuw: dit is beter dan dat. Dat is het punt van dit soort spreuken. Niet alle spreuken zeggen dit, maar veel ervan wel.

10

Nederigheid en zelfbeheersing

Hoofdstuk 16, vers 19:

**Het is beter met zachtmoedigen nederig van geest te zijn, dan de
buit met hoogmoedigen te delen.**

SPREUKEN 16:19

Als je bij trotse mensen bent en jullie de buit verdelen van wat ze dan ook gedaan hebben — ze zijn rijk geworden met een bedrijf, hebben een misdaad gepleegd of hebben een of andere onderneming opgezet die hun veel geld heeft opgeleverd — dan verdelen ze al het geld onder elkaar. Maar als je tot de groep trotse mensen behoort in plaats van tot de nederige mensen, ben je minder goed af dan wanneer je bij de geringen zou zijn, zelfs als je economisch gezien in een lage positie verkeert. Het is beter om nederig te zijn. Dat is het punt. Ook in dit geval is nederigheid waardevoller dan materiële dingen.

Hoofdstuk 16, vers 32:

Een geduldig man is beter dan een dappere held, en wie zijn geest beheerst, is beter dan wie een stad inneemt.

SPREUKEN 16:32

Ik hoop dat je, terwijl we naar deze spreuken kijken, onthoudt wat ik helemaal aan het begin over Hebreeuwse poëzie heb gezegd: dat ze uit parallellisme bestaat. Als je dat eenmaal begrijpt, zie je het overal.

„Een geduldig man” loopt parallel met „wie zijn geest beheerst”. En „een dappere held” loopt parallel met „wie een stad inneemt”.

Een man die niet snel kwaad wordt, is beter dan de man die wel snel kwaad wordt, ook al is die misschien een machtig man. Misschien is hij een militair. Misschien is hij een militaire held. Misschien kan hij een stad veroveren. Misschien kan hij de wereld veroveren, zoals Alexander de Grote deed, maar hij kon zijn eigen geest niet beheersen. Hij stierf op 33-jarige leeftijd door gebrek aan zelfbeheersing. Sommigen zeggen aan syfilis, anderen zeggen aan depressie, maar de man leefde niet lang. Hij stierf min of meer als gevolg van zijn eigen gedrag. Hij stierf niet aan een natuurlijke dood. Hij kon de wereld veroveren — hij was een machtig man — maar kon zijn eigen geest niet beheersen.

Jezelf beheersen is beter dan in staat zijn anderen te overwinnen en over hen te heersen. Het is moeilijker. Ik zou niet gemakkelijk anderen kunnen overwinnen en over hen kunnen heersen. Maar als je met de juiste lichaamsbouw geboren bent, in de

juiste omstandigheden verkeert, de juiste militaire loopbaan kiest, enzovoort, dan is het misschien gemakkelijk om andere mensen te overwinnen zodra je eenmaal in die positie bent. Maar het is nooit gemakkelijk om jezelf te overwinnen. De reden daarvoor is dat je zelf even sterk bent als jij. Als je een stad wilt overwinnen, hoef je alleen maar sterker te zijn dan die stad. Maar hoe overwin je jezelf? Je zelf is minstens even sterk als jij. Sterker nog, je zelf is precies even sterk als jij, want je zelf ben jij. Hoe kun je jezelf overmeesteren?

Natuurlijk weten we uit het Nieuwe Testament:

Maar ik zeg: Wandel door de Geest en u zult zeker de begeerte van het vlees niet volbrengen.

GALATEN 5:16

Je kunt jezelf niet in eigen kracht overwinnen, omdat jij en je zelf precies aan elkaar gewaagd zijn. Maar als de Heilige Geest je kracht geeft, kun je jezelf overmeesteren.

11

Wie zijn geest niet beheerst

Het punt is: als je niet de kracht hebt om jezelf te beheersen, strekt het je niet tot eer dat je anderen wel kunt beheersen. Het is veel beter een man te zijn die zijn humeur in bedwang kan houden, die een lange lont heeft in plaats van een korte, die zijn tong in bedwang kan houden en die zelf beslist hoe hij zal reageren, in plaats van anderen te laten beslissen hoe hij zal reageren. Dit is iets wat ik naar voren breng wanneer ik spreek over weigeren aanstoot te nemen: als jij je eigen geest niet beheerst, zal iemand anders hem voor je beheersen. Wil je dat? In Spreuken 25:28 staat:

Zoals een opengebroken stad zonder muur, zo is een man die zijn geest niet in bedwang houdt.

SPREUKEN 25:28

Hoe is een stad zonder muren? Zo'n stad is niet te verdedigen. Een stad zonder muren zal niet door haar eigen inwoners worden bestuurd. Ze zal worden bestuurd door degene die haar binnenvalt en overneemt.

Als jij je eigen geest niet beheerst, zal iemand anders het doen. Als je niet kunt besluiten: „Ik zal liefdevol, kalm en zelfbeheerst blijven”, dan zal iemand anders ervoor zorgen dat je niet liefdevol, kalm en zelfbeheerst bent, want alles wat die ander doet, zal jouw reacties beheersen. Het vermogen om jezelf in de hand te houden en je eigen geest te beheersen is dus veel begeerlijker, zegt Salomo, dan steden te kunnen overwinnen en dat soort dingen te kunnen doen. En dat zijn natuurlijk juist de dingen die veel mensen bewonderen.

12

Een vredig huis en een goede partner

Hoofdstuk 17, vers 1:

Beter een droog stuk brood met rust erbij, dan een huis vol
geslachte dieren met onenigheid.

SPREUKEN 17:1

Ik vraag me af in hoeverre hij dit misschien uit eigen ervaring wist. Hij had een huis vol feestmalen. Hij woonde in een paleis. Hij had zevenhonderd vrouwen. Denk je dat er ooit onenigheid in zijn huis was? Waarschijnlijk wel. Hij zou dus liever alleen een droge cracker of een stuk brood van twee dagen oud hebben gehad, een droge bete, in een huis waar kalmte en rust heersten. Hij zag dat de dingen waaraan mensen werkelijk veel waarde hechten, niet zo waardevol zijn als bepaalde andere dingen die moeilijker te verkrijgen zijn, zoals een gelukkig thuis, een vredig thuis. Dat is veel begeerlijker, zegt hij, dan een huis dat in materieel opzicht comfortabel is, met overvloedige maaltijden en al dat soort dingen.

In hoofdstuk 21, vers 9 zei hij:

Het is beter te wonen op een hoek van een dak, dan in een gemeenschappelijk huis met een twistzieke vrouw.

SPREUKEN 21:9

De meeste mensen hebben graag een grote, ruime woonruimte en zouden er niet de voorkeur aan geven om slechts in een hoek van een dak te wonen. Met andere woorden: om wat hun woonruimte betreft beperkt te zijn tot slechts een klein hoekje op een dak. Maar dat zou echt begeerlijker kunnen zijn dan een groot paleis te hebben met een vrouw met wie onmogelijk om te gaan is.

Een student van mij merkte eens iets interessants op. Hij zag dit vers en vergeleek het met het vers verderop in hetzelfde hoofdstuk, vers 19, Spreuken 21:19, waar Salomo zei:

Het is beter te wonen in een woestijnachtig land dan bij een twistzieke en tergende vrouw.

SPREUKEN 21:19

Mijn student zei: „Ik denk dat ik me kan voorstellen hoe Salomo dit hoofdstuk schreef. Hij zat aan zijn bureau en zijn vrouw stond daar tegen hem te zeuren. Hij liep bij zijn bureau vandaan, ging naar boven en ging in een hoek van het dak zitten. Hij schreef dat het beter is in een hoek van een dak te wonen dan in een groot huis met een zeurende vrouw. Toen kwam ze ook daarheen en begon tegen hem te zeuren. Dus ging hij de woestijn in en zei dat het beter is in de woestijn te zijn. De hoek van een dak was niet ver genoeg.”

Sommige mensen zouden kunnen zeggen: „Salomo is een vrouwenhater.” Als wij mannen Spreuken onderwijzen, moeten we bijna bang zijn om over deze spreuken over slechte vrouwen te praten. Maar Spreuken zegt ook dingen over goede vrouwen. Trouwens, het heeft evenveel te zeggen over slechte mannen. Ik noemde dat in Spreuken 31, waar staat:

Wie zal een deugdelijke vrouw vinden? Haar waarde gaat die van robijnen ver te boven.

SPREUKEN 31:10

De implicatie is dat er niet veel goede vrouwen zijn. Maar Spreuken zegt ook:

Menig mens roept zijn eigen goedertierenheid uit, maar wie zal een betrouwbaar iemand vinden?

SPREUKEN 20:6

De Engelse vertaling die de spreker gebruikt, spreekt hier expliciet over een trouwe man. Er wordt dus niet alleen op vrouwen gemopperd. Goede vrouwen en goede mannen zijn moeilijk te vinden. Soms worden beide in hetzelfde vers genoemd, of worden een goede vrouw en een slechte vrouw in hetzelfde vers genoemd:

Een deugdelijke vrouw is de kroon van haar man, maar zij die hem beschaamd maakt, is als verrotting in zijn beenderen.

SPREUKEN 12:4

In Spreuken zijn er twee soorten mannen en twee soorten vrouwen. In dit geval zegt hij dat je gelukkiger in de woestijn zou wonen als je de verkeerde soort vrouw hebt. Dat is beter.

13

Godvruchtige wijsheid kiest het beste doel

Dit is dus in zekere zin een soort overzicht van waarden, en dit vormt eigenlijk min of meer de kern van godvruchtige wijsheid. Van alle mensen die in het leven succesvol zijn, op wereldlijk of godsdienstig gebied of op welke andere manier dan ook — gewoon iedereen die zijn doelen bereikt — kan worden gezegd dat ze in wereldse zin wijs zijn geweest. Ze hebben de juiste zakelijke beslissingen genomen, de juiste investeringen gedaan en de juiste keuzes gemaakt over welke opleiding ze zouden volgen. Van de mogelijkheden die ze hadden, konden ze voorzien: „Hiermee kom ik waar ik naartoe wil.” En ze kozen de juiste weg. Dat is wijsheid. Dat is wereldse wijsheid, en wereldse wijsheid is meestal een van de kenmerken van succesvolle mensen.

Maar godvruchtige wijsheid heeft, zoals ik al zei, nog een ander bestanddeel. Het gaat er niet alleen om dat je weet hoe je je doel bereikt. Het gaat erom dat je weet welk doel het waard is om bereikt te worden: een doel kiezen dat de moeite waard is, en vervolgens weten hoe je daar komt. Dat is wat Salomo hier doet. Hij zegt: „Dit is een beter doel. Een rustig en vredig huis hebben is een beter doel. Een bescheiden maaltijd in een gelukkig gezin hebben is een beter doel. Wijs zijn en de vreze des Heeren hebben is een beter doel dan grote rijkdom aan goud en zilver bezitten.” Dat is wat sommige van deze spreuken zeggen.

14

Uitgestelde bevrediging en vooruitkijken

Wanneer je moet beslissen wat werkelijk waardevol is, weet een wijs man onder andere dat iets wat geen onmiddellijke bevrediging geeft, maar uiteindelijk werkelijk iets kan opleveren, van grotere waarde is. Met andere woorden, een wijs man bekijkt de dingen op lange termijn. Hij kan vooruitkijken en zeggen: „Gedurende deze periode zal ik deze offers moeten brengen.”

Een man die arts, advocaat of wat voor vakman dan ook wil worden, zegt: „Ik moet een opleiding volgen. Mijn vrienden zullen van de universiteit of de middelbare school komen en meteen aan het werk gaan. Ze zullen eropuit gaan en veel vrije tijd hebben. Ze zullen onafhankelijk zijn. Ik zal nog acht jaar op school zitten, nog twaalf jaar. Ik moet voortdurend keihard werken, kom nauwelijks aan slapen toe, en hoeveel van mijn leven zet ik daarvoor eigenlijk opzij? Tien procent? Vijftien procent van mijn leven wordt besteed aan school, aan nog meer onderwijs. Niet alleen onderwijs, maar nóg meer. Wat een offer is dat.”

Toch beseffen degenen die dat doen: „Daarna zal ik veel gelukkiger zijn met wat ik heb dan mijn vrienden die na de middelbare school meteen zijn gaan werken of een baan in loondienst hebben aangenomen, of zoiets.” Ik spreek in termen van wereldse waarden, want ik heb het niet over een waarde die ik zelf heb nagestreefd of zou nastreven. Maar het punt is dat een wijs man inziet dat er momenten zijn waarop het een teken van wijsheid is om nu wat in te leveren op je onmiddellijke bevrediging. Dat is uitgestelde bevrediging. Het is wijs om uitgestelde bevrediging na te streven, in plaats van onmiddellijke bevrediging die op een doodlopende weg zal uitlopen.

De wijze man moet de dingen op lange termijn bekijken en overwegen hoe het uiteindelijk zal zijn. Er staan veel spreuken in Spreuken die vertellen wat de afloop van iets is, zodat je het zult weten. Als de afloop goed is, dan is dat een goede weg om te volgen. Als de afloop niet wenselijk is, ga er dan niet heen, hoe aantrekkelijk de weg ernaartoe ook is. Als het uiteindelijk niet goed is, moet je er niet heen gaan. Om wijs te zijn, moet je vooruitkijken, en niet slechts een paar centimeter.

Ik weet nog dat we op de middelbare school tijdens de lessen spreekvaardigheid toespraken over allerlei onderwerpen moesten houden. Een van de meisjes hield een toespraak over veilig autorijden. Ze gaf, ik weet het niet meer precies, drie of vier regels voor veilig autorijden. Eén ervan is me bijgebleven omdat de formulering zo vreemd was. Je weet wel dat je vreemde formuleringen beter onthoudt dan gewone dingen. Ze zei: „Een van de regels voor veilig autorijden is dat je bij het sturen hoog moet mikken.”

Ik neem aan dat dit gewoon betekende dat je niet vlak over de motorkap naar de paar meter direct voor je moet kijken, maar hoger door de voorruit, verder vooruit op de weg. Iedereen die autorijdt, kan begrijpen waarom dat waar is. Als je alleen maar vlak voor je kijkt, kunnen honderd meter verderop de remlichten aangaan zonder dat je het merkt. Maar als je ver vooruitkijkt, kun je zien: „Daar verderop zijn er problemen, dus ik ga me nu al aanpassen aan die problemen daar.”

Het is verstandig om zo veel mogelijk informatie te krijgen over wat er verderop ligt, verder op de weg waar je binnenkort zult zijn, zodat je nu de juiste aanpassingen kunt maken. Wanneer je dan op die plek op de weg aankomt, zal het zijn zoals je het wilt hebben, en niet zoals je het niet wilt hebben.

15

Het bittere einde van seksuele zonde

Dat is een van de veelvoorkomende, steeds terugkerende thema's in Spreuken: de uitdrukking 'uiteindelijk', of een soortgelijke uitdrukking. In hoofdstuk 5, vers 3 en 4, zegt Salomo bijvoorbeeld:

Want de lippen van een vreemde vrouw druipen van honingzeem, haar gehemelte is gladder dan olie, maar het laatste van haar is bitter als alsem, scherp als een tweesnijdend zwaard.

SPREUKEN 5:3-4

De Engelse vertaling die de spreker gebruikt, noemt haar hier expliciet een immorele vrouw. Op dat moment schenkt dit najagen van immorele seks enig genot, maar uiteindelijk loopt het zelden goed af. Meestal heeft het een bitter einde, een droevig einde. Salomo wist dat. Salomo en zijn zoon moesten dat weten. Maar het punt dat hij in dit ene geval maakt, is een voorbeeld van een veel breder patroon: wat onmiddellijk aantrekkelijk is, wat onmiddellijk genot geeft, kan uiteindelijk gevolgen hebben waar je bitter spijt van zult krijgen — uiteindelijk zo bitter als alsem.

Die uitdrukking, 'uiteindelijk', is een sleutel om te weten wat wenselijk is om na te streven en wat niet. Hoe is het uiteindelijk? Hoe zal het uiteindelijk zijn?

In hetzelfde hoofdstuk staat in vers 8 tot en met 12:

Houd je weg ver bij haar vandaan en kom niet in de nabijheid van de deur van haar huis, opdat je je waardigheid niet aan anderen geeft en je jaren aan een meedogenloze, opdat vreemden zich niet verzadigen met jouw kracht, en je zwoegen ten goede komt aan het huis van een onbekende, zodat je uiteindelijk kermt, als het gedaan is met je vlees en je lichaam, en je zegt: Hoe heb ik vermaning kunnen haten, en heeft mijn hart bestraffing kunnen verwerpen,

SPREUKEN 5:8-12

— dat wil zeggen, uiteindelijk —

16

Plezier afwegen tegen de gevolgen

Dus als je die weg volgt, zul je daar aan het einde, uiteindelijk, ongelukkig over zijn. Je zult treuren. Dat is niet het enige soort ‘uiteindelijk’ waarover Salomo spreekt. Als je naar Spreuken 14:12-13 gaat, zegt hij:

Er is soms een weg die iemand recht schijnt, maar het einde ervan zijn wegen van de dood. Ook bij het lachen zal het hart pijn lijden: het einde van zulke blijdschap is verdriet.

SPREUKEN 14:12-13

Er is een weg die, wanneer je hem voor het eerst overweegt, iets aantrekkelijks kan hebben. Hij lijkt juist. Het kan zelfs een vrolijk streven zijn waar je blij van wordt. Maar zelfs te midden van vrolijkheid moet iemand die niet wijs is geweest een zekere angst voelen en denken: ‘Maar hoe zal het later zijn?’ Zelfs bij het lachen heeft het hart verdriet: ‘Ik heb het nu wel naar mijn zin, maar er is altijd nog de volgende ochtend.’ Dat tempert het plezier, want hij zegt dat vrolijkheid kan eindigen in verdriet.

Iets kiezen om op vrijdagavond te doen omdat het leuk lijkt, is niet de juiste reden om iets te kiezen. Er is op zichzelf niets mis met plezier, maar iets wat leuk en vrolijk is en je blij maakt, kan heel gemakkelijk iets zijn waar je uiteindelijk spijt van krijgt. Wat Salomo zegt, is: 'Denk daarover na. Denk aan later. Denk niet aan het onmiddellijke geluk en de onmiddellijke bevrediging. Denk aan later.' Er is een weg die vandaag juist, wenselijk en leuk lijkt, maar die uiteindelijk naar de dood kan leiden en in verdriet kan eindigen.

Ik herinner me dat er, toen ik mijn kinderen opvoedde en zij jong waren, vaak momenten waren waarop ik tegen hen zei dat ze ergens mee moesten ophouden. Ze waren wat aan het dollen of zo. Ik bedoel, het was niets echt ergs. Mijn kinderen hebben nooit iets heel ergs gedaan. Maar ze deden dingen waarvan ik niet wilde dat ze ermee doorgingen. Dan zei ik: 'Hou daarmee op.' Zij zeiden dan: 'Maar het is leuk,' alsof dat een argument was om iets te doen. Ik weet niet meer hoe vaak ik tegen hen heb gezegd: 'Dat iets leuk is, is geen argument ervoor. Plezier is op zichzelf geen waarde.'

Veel dingen zijn leuk, maar verkeerd om te doen. Andere dingen zijn leuk en juist om te doen. Er is niets mis met plezier, maar als argument ten gunste van welke handelwijze dan ook is het eenvoudigweg onvoldoende. Veel mensen zeggen: 'Steve, je moet wat tijd vrij nemen en gewoon iets leuks gaan doen.' Ik ben niet tegen plezier maken. Daarom doe ik dat voortdurend. Ik heb plezier wanneer ik lesgeef. Voor mij is dat leuk. Voor mij is alles wat ik doe min of meer leuk, maar ik doe het niet omdat het leuk is. Plezier, of genieten, is een bijproduct van iets doen waarvan je denkt dat het de moeite waard, nuttig en goed is. Maar als je iets alleen doet omdat het leuk is, doe je misschien concessies aan de vraag of het goed of nuttig is.

Denk aan het einde. Zal het uitlopen op de weg van de dood, op de weg van verdriet, zoals hij hier zegt? Als dat zo is, dan is het feit dat het leuk en vrolijk is niet bepaald een sterk argument ervoor.

17

Luisteren naar raad voor later

In Spreuken 19:20 staat:

Luister naar raad en neem vermaning aan, opdat u uiteindelijk wijs wordt.

SPREUKEN 19:20

De Engelse vertaling die de spreker gebruikt, heeft hier „op je oude dag”. Waarom zegt hij dat? Omdat een jongeman vaak raad krijgt die tegen zijn onmiddellijke neigingen ingaat. Hij weet dat hij iets bepaalds wil doen, en zijn vader, zijn predikant en zijn wijzere vrienden zeggen: ‘Nee, doe dat niet. Luister naar die raad.’ Waarom? ‘Ze zeggen altijd dat ik niet mag doen wat ik wil.’

Weet je nog dat Achab vroeg of hij ten strijde moest trekken bij Ramoth in Gilead? Dat wilde hij doen, en al zijn profeten zeiden: „O ja, doe het.” Hij vroeg Josafat om met hem mee te gaan. Josafat zei:

Maar Josafat zei: Is er hier niet nog een profeet van de HEERE, zodat wij de HEERE door hem kunnen raadplegen?

1 KONINGEN 22:7

Achab zei: „Ja, er is een man die Micha heet, maar hij vertelt me altijd dingen die ik niet wil horen. Ik houd van deze profeten, die ik brood in de mond stop en die me vertellen wat ik wil horen. Het is alsof je een munt in een automaat stopt om de profetie te krijgen die je wilt. Maar die man Micha lijkt altijd dingen te zeggen die ik niet wil horen.”

Josafat zei:

Toen zei de koning van Israël tegen Josafat: Er is nog één man om door hem de HEERE te raadplegen, maar ik haat hem, want hij profeteert niets goeds over mij, alleen maar onheil: Micha, de zoon van Jimla. Josafat zei: Zo moet de koning niet spreken! Toen riep de koning van Israël een hoveling en zei: Haal snel Micha, de zoon van Jimla.

1 KONINGEN 22:8-9

„Laat hem hier komen.” Dat is wat hij zei:

Zeg dat niet.

Maar er was een reden waarom Achab dat zei. Achab was zo’n soort man. Hij zei wat hij werkelijk bedoelde. Hij wilde de waarheid niet als die hem niet gelukkig zou maken. Hij wilde dat soort raad niet horen.

18

Rehabeams dwaze raad en eeuwig perspectief

Toen Rehabeam naar zijn oude raadgevers ging om te vragen wat hij moest doen met het verzoek van het volk om de belastingen te verlagen, zeiden de oude mannen: „Je zou er verstandig aan doen die belastingen te verlagen. Als je de lasten van deze mensen verlicht, zullen ze voor altijd je trouwe onderdanen zijn.” Hij dacht: „Maar dan zal ik minder geld hebben. Daarom zal ik bij deze jongere raadgevers navragen wat zij zeggen.”

De jongere raadgevers zeiden: „O nee, je moet deze mensen meteen vanaf het begin op hun plaats zetten. Je moet hier een precedent scheppen. Je moet tegen hen zeggen:

Welnu, mijn vader heeft een zwaar juk op u geladen, maar ik zal aan uw juk nog meer toevoegen. Mijn vader heeft u met gesels gehoorzaamheid bijgebracht, maar ik zal u met schorpioenen gehoorzaamheid bijbrengen.

1 KONINGEN 12:11

” Dus volgde hij de dwaze raad op. Waarom? Omdat die hem op dat moment meer voldoening gaf. Maar wanneer hij ouder is, zal een jonge man die naar raad luistert zeggen: „Ik ben blij dat ik het advies heb opgevolgd waaraan ik eigenlijk niet de voorkeur gaf, want het was verstandiger. Uiteindelijk heb ik een weg gekozen die een beter einde heeft.” Dat is wat Salomo bedoelt in hoofdstuk 19, vers 20:

Luister naar raad en neem vermaning aan, opdat u uiteindelijk wijs wordt.

SPREUKEN 19:20

Denk niet alleen aan het heden. Denk eraan hoe je hier later over zult denken.

Ik heb dit altijd nuttig gevonden. Ik doe het niet altijd, maar soms wel. En wanneer ik het doe, heb ik altijd gedacht dat het een goed idee was. Soms vergeet ik het gewoon. Wanneer ik probeer te beslissen wat ik in een bepaald geval moet doen, denk ik: „Ik heb deze keuze en die keuze. Als ik deze keuze maak, hoe zal ik me daar over tien jaar bij voelen? Of beter nog, hoe zal ik me daar over honderd jaar bij voelen, of over duizend jaar, in de eeuwigheid? En hoe zal dat zijn als ik in plaats daarvan die andere keuze maak?” Zo zou je werkelijk verstandig over die dingen moeten nadenken wanneer je belangrijke beslissingen neemt, want op een dag zijn er tien jaar verstreken. Als je voor die tijd sterft, zul je er nog steeds zijn om óf spijt te hebben van wat je hebt gedaan, óf niet.

Het is geweldig om dingen te doen waardoor je op je sterfbed zult denken: „Ik ben blij dat ik die weg heb gekozen in plaats van een andere.” Je hebt mensen horen zeggen dat niemand op zijn sterfbed betreurt dat hij niet meer tijd op kantoor heeft doorgebracht. Veel mensen betreuren op hun sterfbed dat ze niet meer voor God hebben gedaan, dat ze niet meer tijd met hun kinderen hebben doorgebracht of dat ze niet meer in hun huwelijk hebben geïnvesteerd. Er zijn allerlei dingen waarover je op je sterfbed zult zeggen: „Had ik daar maar meer van gedaan, in plaats van wat ik wel heb gedaan.” Wat het ook is waarvan je dan zult denken dat je het had moeten doen, doe het nu. Luister nu naar raad, want aan het einde van je leven is dat wat op de langere termijn belangrijker voor je zal zijn.

19

De gevaren van snel verkregen rijkdom

Hoofdstuk 20, vers 21:

Als een erfenis in het begin al te snel wordt verworven, zal er uiteindelijk geen zegen op rusten.

SPREUKEN 20:21

of:

aan het eind.

Opnieuw gaat het hier om „aan het einde”. Wil je graag rijk worden? Ga je proberen snel rijk te worden? Waarom ga je niet naar Las Vegas? Misschien win je de jackpot. Waarom speel je niet mee met de loterij? Waarom bedenk je niet een of ander plan om snel rijk te worden? Dan hoeft je niet te wachten. Nee, en waarschijnlijk hoeft je ook niet erg lang op de spijt te wachten.

Wanneer mensen de loterij winnen, heb je vast net als ik gehoord — er wordt tamelijk veel aandacht aan besteed — dat men een paar jaar later nagaat hoe het met die loterijwinnaars is gegaan en wat er in hun leven is gebeurd. De meesten van hen

hebben hun leven en hun relaties geruïneerd. Je wordt ineens multimiljonair, terwijl je daarvoor maar een gewone man was. Als je het zo snel hebt verkregen, maakt het je leven niet beter.

Als je door ijver een vermogen opbouwt, terwijl je een goede naam opbouwt, eerlijk bent en dingen doet waar mensen baat bij hebben, en je vermogen op die manier groeit, dan is dat een andere situatie. Naarmate de tijd verstrijkt, groei je als persoon terwijl je vermogen groeit. En je kunt groeien in wijsheid over die zaken naarmate je verantwoordelijkheid ervoor toeneemt. Maar als al dat geld je ineens zomaar in de schoot wordt geworpen, is dat misschien waar iedereen van droomt: „O, als ik de loterij maar kon winnen, zou dat alles veranderen.” Dat zou het zeker. Maar waarschijnlijk niet ten goede. Als de levensgeschiedenissen van zulke mensen iets duidelijk maken, is het wel dat die plotselinge rijkdom hen niet echt heeft geholpen.

Een erfenis die in het begin al te snel wordt verworven, is uiteindelijk meestal niet gezegend. Dat komt deels doordat geld dat haastig wordt verkregen, zo vaak niet eerlijk wordt verkregen, en God je daarin daarom niet kan zegenen. Het is mogelijk om rijk te zijn en ook door God gezegend te worden. Abraham was dat, Job was dat, en veel mensen waren dat. Maar als het je doel is om zo snel mogelijk rijk te worden, enzovoort, dan heb je de verkeerde waarden. Uiteindelijk zal er waarschijnlijk geen zegen in zitten, en het zou weleens het ergste kunnen zijn wat je ooit is overkomen.

20

Wijsheid kijkt naar de toekomst

Hoofdstuk 23, vers 17 en 18:

Laat je hart niet jaloers zijn op de zondaars, maar heel de dag blijven in de vreze des HEEREN. Want juist dan is er toekomst, en wordt je hoop niet afgesneden.

SPREUKEN 23:17-18

De Engelse vertaling die de spreker gebruikt, heeft hier het woord ‘hereafter’. Dat kan het volgende leven aanduiden, maar naar alle waarschijnlijkheid betekent het hier gewoon een tijd die hierna komt; de HSV geeft het daarom weer met ‘toekomst’. Dit is op dit moment niet het laatste hoofdstuk. Er komt nog meer. Als je jaloers bent op zondaars omdat zij het geweldig naar hun zin lijken te hebben, komt er later nog meer. Je ziet niet het hele verhaal. Spoel een paar hoofdstukken vooruit naar het einde en zie hoe deze mensen er verloederd en ziek bij zitten, terwijl de meeste van hun relaties stukgelopen zijn. Je ziet dat er een gedeelte is dat erna komt. Er is deze tegenwoordige tijd, en je ziet dat zondaars voorspoed lijken te hebben, maar er is meer dan dat. Dat komt later. Er is een ‘hereafter’, en daar zou je echt naar moeten kijken bij je keuzes over wat je met je heden gaat doen.

In hetzelfde hoofdstuk, vers 31 en 32, staat:

Kijk niet naar de wijn, wanneer hij rood kleurt, als hij fonkelt in de beker, al glijdt hij gemakkelijk naar binnen. Uiteindelijk bijt hij als een slang, spuwt hij gif als een adder.

SPREUKEN 23:31-32

Met andere woorden, wanneer je in de verleiding komt om dronken te worden, want daar gaat het eigenlijk over, of wanneer je in de verleiding komt om alcohol te drinken en je er niet mee om kunt gaan, zal die je uiteindelijk bijten. Misschien drink je graag. Ik weet niet precies waarom iemand dat graag zou doen. Zelf ben ik nooit echt een drinker geweest. Ik heb er niets op tegen, maar ik heb nooit begrepen wat er zo aantrekkelijk aan is. Ik denk dat je het moet leren waarderen, want ik kan zelfs de geur van de meeste sterke drank niet verdragen. Ik heb die nooit geproefd. Maar feit is dat sommige mensen het duidelijk aantrekkelijk vinden, zelfs onweerstaanbaar, en zelfs verslavend.

Maar als jij het zo ziet, als het kijken naar de rode wijn iets is waardoor je je zelfbeheersing opgeeft, bedenk dan voordat je ervan drinkt dat je hier later iets over zult denken. Misschien heb je de volgende dag alleen maar een kater. Of misschien

word je wakker in het ziekenhuis en besef je dat je iemand op de snelweg hebt gedood. Er is nog een ander deel van dit verhaal. Kijk naar het einde van het verhaal en beslis hoe je wilt dat de eerste hoofdstukken verlopen. Dat is wat wijsheid zou doen.

In Spreuken 24:13 en 14 staat:

Eet honing, mijn zoon, want dat is goed, en honingzeem is zoet voor je gehemelte. Evenzo is het kennen van wijsheid voor je ziel: als je haar vindt, dan is er toekomst, en wordt je hoop niet afgesneden.

SPREUKEN 24:13-14

— dat wil zeggen, een toekomst —

Opnieuw is dit het idee: vind je wijsheid en geniet je ervan zoals je gehemelte van smakelijk, zoet voedsel geniet, dan is ze zoet voor je ziel. Dan heb je uitzicht op een toekomst waar je blij mee zult zijn, omdat je voor wijsheid hebt gekozen. Dat is natuurlijk wat hij zegt. In vers 20 van hetzelfde hoofdstuk zegt hij:

want het kwaad heeft geen toekomst, de lamp van goddelozen wordt uitgedoofd.

SPREUKEN 24:20

Als je tussen wijsheid en kwaad gaat kiezen, besef dan dat er voor de wijze man een vooruitzicht is, een wenselijke uitkomst, maar voor de slechte man niet. Kies dus niet voor het kwaad. Kijk verder vooruit.

21

Luister eerst naar het hele verhaal

We zijn hoofdstuk 18 voorbijgegaan, maar laten we ernaar teruggaan. In Spreuken 18:13 staat:

Wie antwoordt voordat hij geluisterd heeft, het is hem tot dwaasheid en schande.

SPREUKEN 18:13

Dat wil zeggen dat we altijd in de verleiding komen om te zeggen wat we denken. Maar voordat je dat doet, zou je jezelf kunnen afvragen: 'Weet ik werkelijk genoeg van deze situatie om er een mening over te geven?' Misschien geef ik antwoord op een kwestie terwijl ik niet werkelijk alle feiten in me heb opgenomen. Misschien zeg ik iets heel doms. Misschien zet ik mezelf later voor schut. Misschien kan ik beter mijn mond houden totdat ik meer heb gehoord, totdat ik meer weet.

Vers 17 lijkt daarop:

Wie de eerste is in zijn rechtszaak, lijkt rechtvaardig te zijn, maar dan komt zijn naaste en doorgrondt hem.

SPREUKEN 18:17

Het idee is dat je het hele verhaal nog niet hebt gehoord. Als je maar één kant hebt gehoord, geef dan nog geen antwoord. Geef geen antwoord wanneer je maar één kant hebt gehoord. De andere partij komt misschien met een overtuigender betoog. Wie dus antwoord geeft op een kwestie voordat hij die heeft gehoord, antwoordt te snel, en later schaamt hij zich misschien.

Spreuken 25:8 zegt:

Ga er niet te snel opuit om iemand aan te klagen. Wat zult u anders uiteindelijk doen, wanneer uw naaste u te schande maakt?

SPREUKEN 25:8

Opnieuw: naar de rechter stappen en al vroeg besluiten dat je een zaak hebt, of dat de ander ongelijk heeft en jij gelijk hebt, is overhaast handelen. Als je niet de hele situatie hebt gehoord, weet je het niet. Misschien zal hij je voor de rechter te schande zetten. Misschien keert het zich tegen jou als je hem voor de rechter sleept. Als je nog niet het hele verhaal hebt gehoord, geef dan geen antwoord. Neem nog geen beslissing. Sleep hem er zeker niet voor naar de rechter voordat je alle feiten kent. Als je naar de rechter stapt, ben jij misschien degene voor wie dat verkeerd afloopt. Uiteindelijk kan je naaste je te schande zetten. Opnieuw is het eenvoudigweg een kwestie van vooruitkijken, van verderop kijken.

22

Goede behandeling bouwt trouwe relaties

Nog een voorbeeld is Spreuken 29:21:

Als men zijn slaaf van jongs af aan verwent, zal hij uiteindelijk ondankbaar zijn.

SPREUKEN 29:21

De Engelse vertaling die de spreker gebruikt, luidt hier: „Wie zijn dienaar van jongs af aan verwent, zal hem uiteindelijk als een zoon hebben.” De HSV volgt een andere lezing; de volgende uitleg sluit aan bij de Engelse vertaling.

Volgens mij betekent dit dat in een samenleving met huisbedienden de meester het volledige gezag heeft en hen kan behandelen zoals hij maar wil. In veel gevallen zijn meesters bijzonder wreed geweest. Dat weten we van de slavernij in Amerika, maar

zeker ook van alle slavernij door de hele geschiedenis heen. Ze hebben hun dienaren als vuil behandeld, geen rekening gehouden met hun gevoelens, hen niet als mensen beschouwd en hen eenvoudigweg gebruikt als een stuk bezit. Ze hebben zich ongetwijfeld veel haat van hun dienaren op de hals gehaald. Die dienaren die hen haten, zullen ongetwijfeld elke gelegenheid aangrijpen om hen te bedriegen, van hen te stelen of te doen wat ze maar kunnen wanneer de meesters niet kijken, want ze voelen geen liefde voor hen. Als je je dienaren zorgvuldig en vriendelijk behandelt, ook al heb je de macht om het anders te doen, dan zullen ze je trouw zijn als een zoon. Dat geldt niet alleen voor dienaren. Het geldt in wezen voor relaties in het algemeen. Maar het punt van een relatie tussen dienaar en meester is dat de ene persoon werkelijk de volledige macht over de andere heeft. De meester heeft alle mogelijkheden. Hij kan de persoon goed of verkeerd behandelen zonder bang te hoeven zijn dat hij zelf vergelding ondervindt. Een meester kon zijn dienaar doden als hij dat wilde.

In de meeste van onze relaties is het niet zo absoluut, maar in alle relaties hebben we misschien op de een of andere manier een voordeel ten opzichte van iemand anders. We kunnen hen goed of slecht behandelen. Maar zelfs in een situatie waarin je iemand volkomen straffeloos slecht kunt behandelen, zoals je dienaar, zijn er redenen om hem goed te behandelen. Er zijn redenen om vriendelijk voor hem te zijn, hem te vertroetelen, enzovoort, want misschien wil je dat hij je vriend is. Misschien wil je dat hij je als een vader beschouwt in plaats van als een onderdrukker. Misschien wil je zijn trouw. Misschien wil je uiteindelijk zijn eerlijkheid.

De grondgedachte hiervan gaat over relaties in het algemeen. De manier waarop je mensen behandelt, zal bepalen of zij je trouw of ontrouw zijn en of zij wrok of dankbaarheid jegens je voelen. Voordat je iemand die voor je staat op een bepaalde manier behandelt, denk je misschien: 'Hoe zou ik willen dat hij over mij denkt, en hoe zou ik willen dat deze relatie later is?' Soms moet ik mijn woorden, mijn daden en mijn reacties op mensen kiezen met de gedachte dat dit een langdurige relatie zou kunnen worden. En er kunnen redenen zijn waarom ik er spijt van zal krijgen als ik deze persoon niet goed behandel.

Natuurlijk weet een christen dat er bijzondere redenen zijn om daar spijt van te krijgen, want God zal je ter verantwoording roepen als je mensen niet goed behandelt. Maar zelfs op het natuurlijke vlak wijst hij erop dat het later beter voor je zal uitpakken als je mensen goed behandelt: als je je werknemers goed behandelt, je naasten goed behandelt, je kinderen goed behandelt, je vrouw, je man, wie dan ook goed behandelt. Daar moet je aan denken: niet aan het kortstondige ongeduld of de boosheid die je tegenover iemand voelt, maar aan de langdurige relatie die je met die persoon wilt hebben. Dat is wat hij zegt.

23

Keuzes maken met het einde voor ogen

Als het gaat om het kiezen van de juiste waarden, wijst Spreuken erop dat sommige dingen beter zijn dan andere, en soms is dat niet vanzelfsprekend. Soms zijn de dingen die mensen waardevol vinden, zoals goud en zilver en grote huizen, niet noodzakelijk zo waardevol als sommige dingen die mensen niet nastreven, zoals een vredig thuis of de vreze des Heeren.

Iemand zal wijzer kiezen als hij verder vooruitkijkt en zegt: 'Ik maak vandaag ergens een keuze over, maar uiteindelijk zullen daar gevolgen uit voortkomen. Hoe zal het uiteindelijk zijn?' Daarover verschaft wijsheid ons inzicht: er komt een tijd hierna. Er is iets voorbij het heden, en de dingen die we nu doen, zullen mede bepalen hoe die latere tijd eruitziet. Christenen weten dat dit zelfs in geestelijke, eeuwige zin waar is. Maar Spreuken wijst een wereldser mens erop dat dit zelfs in wereldse zin waar is.

Iemand zei dat het probleem met het gezegde:

Maar zie, er is vreugde en blijdschap, men doodt runderen en slacht schapen, men eet vlees en drinkt wijn. Men zegt: Laten wij eten en drinken, want morgen sterven wij!

JESAJA 22:13

is dat je morgen soms niet sterft. Soms moet je leven met de gevolgen van het feit dat je hebt gegeten, gedronken en feestgevierd. Het zou gemakkelijker zijn als je wel stierf, maar soms eet je, drink je en vier je feest, en sterf je niet. Dan moet je daarmee leven.

Dus bij de keuzes die je nu maakt, moet je jezelf afvragen: „Hoe zal ik hier later over denken? Zal ik er spijt van krijgen?” Als je zo denkt, denk je als een wijs mens. Als je nalaat zo te denken, veronachtzaam je de wijsheid en ben je een dwaas, precies zoals Salomo zei.

Om verder te lezen

Alle bijbelteksten die in deze lezing aan bod komen, in de volgorde waarin ze gebruikt zijn.

- Spreuken 25:16
- Spreuken 11:22
- Spreuken 10:26
- Jeremia 9:23
- Hebreëën 11:6
- Mattheüs 5:6
- Spreuken 15:16
- 1 Johannes 4:18
- 2 Korinthe 5:11
- Romeinen 3:18
- Spreuken 16:16
- Spreuken 16:19
- Spreuken 16:32
- Galaten 5:16
- Spreuken 25:28
- Spreuken 17:1
- Spreuken 21:9
- Spreuken 21:19
- Spreuken 31:10
- Spreuken 20:6
- Spreuken 12:4

- Spreuken 5:3-4
- Spreuken 5:8-12
- Spreuken 14:12-13
- Spreuken 19:20
- 1 Koningen 22:7
- 1 Koningen 22:8-9
- 1 Koningen 12:11
- Spreuken 20:21
- Spreuken 23:17-18
- Spreuken 23:31-32
- Spreuken 24:13-14
- Spreuken 24:20
- Spreuken 18:13
- Spreuken 18:17
- Spreuken 25:8
- Spreuken 29:21
- Jesaja 22:13

Lezing © Steve Gregg / The Narrow Path. Nederlandse vertaling © 2026 Vers voor Vers. De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © 2010/2016 Stichting HSV.